

موضوع: خارج فقه مسائل کرونا ویروس

جلسه سیزدهم / ۱ اردیبهشت ۹۹

استاد سید احمد خاتمی

خلاصه جلسه گذشته

اگر بیمار کرونایی از دنیا برود می توان او را در تابوت دفن کرد؟ یعنی جنازه در تابوت گذاشته می شود و تابوت را در زمین دفن می کنند. جواب اینکه می توان دفن کرد؛ ولی واجبات دفن باید رعایت شود. مانند اینکه میت رو به قبله باشد و صورت او بر تابوت گذاشته شود. اگر فقط در تابوت گذاشته شود بدون دفن آن و خاک بر آن نریزند جایز نیست در تابوت گذاشته شود چون در این صورت دفن صدق نمی کند.

گفتیم درمان بیمار کرونایی شیعه واجب کفایی است. اما غیر مسلمان و غیر شیعه بحث دیگر است. در واجب کفایی اگر من به الکفایه اقدام کردند، از دیگران ساقط می شود. و اگر من به الکفایه اقدام نکنند بر همه کسانی که می توانند درمان کنند واجب عینی می شود. در جلسه گذشته روایتی را از روضه کتاب کافی نقل کردیم و در این جلسه دوباره بررسی می کنیم. ج ۸ ص ۳۴۵

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الدَّهْقَانِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «كَانَ الْمَسِيحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِنَّ التَّارِكَ شِفَاءَ الْمَجْرُوحِ مِنْ جُرْحِهِ شَرِيكَ لِبَجَارِهِ لَامَحَالَةً، وَذَلِكَ أَنَّ الْجَارِحَ أَرَادَ فَسَادَ الْمَجْرُوحِ، وَالتَّارِكَ لِإِشْفَائِهِ لَمْ يَشَأْ صَلَاحَهُ، فَإِذَا لَمْ يَشَأْ صَلَاحَهُ فَقَدْ شَاءَ فَسَادَهُ اضْطِرَّارًا، فَكَذَلِكَ لَا تُحَدِّثُوا بِالْحِكْمَةِ غَيْرَ أَهْلِهَا فَتَجْهَلُوا، وَلَا تَمْنَعُوهَا أَهْلَهَا فَتَأْتُمُوا، وَلَيْكُنْ أَحَدُكُمْ بِمَنْزِلَةِ الطَّبِيبِ الْمُدَاوِي: إِنْ رَأَى مَوْضِعًا لِدَوَائِهِ، وَإِلَّا أَمْسَكَ [1]».»

سند روایت

روایت دو سند دارد و هر دو سند اشکال دارد.

سند اول: عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الدَّهْقَانِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ.

سند دوم: عن عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد عن عبيد الله الدهقان عن عبد الله بن القاسم بن ابي نجران عن ابان بن تغلب.

اما سندی که در متن روضه کتاب کافی، عدة و سهل بن زیاد مشکلی ندارد. اما عبید الله الدهقان هیچ جا از عبد الله بن قاسم روایت ندارد مضافاً به عدم توثیق آنها و فقط در همین روایت از عبد الله بن القاسم نقل کرده است. عبد الله بن قاسم نیز از عبد الرحمن بن ابی نجران اصلاً روایت ندارد آری سهل بن زیاد زیاد از او روایت دارد. بنابراین واسطه بودن او بین سهل بن زیاد و عبد الرحمن بن ابی نجران بسیار غریب است. عمده کسانی که از ابن ابی نجران روایت می کنند عبارت از ابراهیم بن هاشم و احمد بن محمد بن عیسی و علی بن حسن بن فضال هستند همه اینها هم طبقه سهل بن زیاد هستند. نکته دیگر عبد الرحمن بن ابی نجران از اصحاب امام رضا علیه السلام و ابان بن تغلب از اصحاب امام باقر علیه السلام که در زمان امام صادق علیه السلام از دنیا رفت. از جهت طبقه کسی که- عبد الرحمن بن ابی نجران- از اصحاب امام رضا علیه السلام نمی تواند از اصحاب امام باقر علیه السلام و پیرمرد اصحاب امام صادق علیه السلام روایت نقل کند. بنابر سند اول این اشکالات سندی وارد است. و سند دوم اشکالات بیشتری دارد. عبد الله بن قاسم بن ابی نجران مجهول است.

نکته ای درباره روضه کتاب کافی

روضه کافی بخاطر مشکلات سندی که در روایات روضه وجود دارد مانند اصول و فروع کتاب دارای جایگاه نیست. جناب کلینی متوجه این مطلب بوده است لذا روایات را در کتاب روضه که به معنی گلستان است جمع آوری کرده است یعنی کتاب روضه مانند اصول و فروع تبویب نشده است.

دلالت روایت

می فرماید اگر شخصی بتواند مجروح را درمان کند اما این کار را نکند و مرجوح بمیرد. بدون تردید این شخص با کسی که او را مجروح کرده است شریک است. چون جراح اراده مجروح کردن او را کرده و آن کس که می توانست او را درمان کند، خوب شدن او از جراحت را خواسته است و در چنین صورتی در حقیقت فساد بیمار و تلف شدن او را خواسته است. بنابراین اگر پزشک بتواند بیمار را درمان کند اما او را رها کند و بیمرد در مرگ او شریک است؛ شرکت در مرگ جرم است. و نیز پرستار اگر می تواند مراقبت های لازم را از بیمار انجام بدهد بر او واجب است. البته مسئولان اضافه بر وجوب درمان بیمار بر پزشک باید او را تجهیز کنند که بتواند بیماران را درمان کند مثلاً لباس مخصوص و مانند آن در اختیار او قرار دهند.

وجوب خود کفایی کشور در امور پزشکی

تجهیز کشور در مسائل پزشکی واجب کفایی است. خداوند می فرماید: و اعدوا لهم ما استطاعتم من قوة و من رباط الخيل» در برابر دشمنان باید مجهز شد. آیه اطلاق دارد و شامل موارد نجات جان انسان ها می شود. در شرایط عادی کشور که مبتلا به چیزی مانند کرونا ویروس نشده است مسئولان مربوطه باید تهمیدات لازم را برای روز های سخت کشور را تجهیز و آماده کنند به عبارت دیگر در شرایط عادی باید امکانات پزشکی را فراهم کنند که در صورت شیوع بیماری بتوانند بیماران را درمان کنند. در تحف العقول می فرماید: لا يستغني أهل كل بلد عن ثلاثة، يفزع إليه في أمر دنياهم و آخرتهم، فإن عدموا ذلك كانوا همجاً: فقيه عالم ورع و أمير خير مطاع، و طبيب بصير ثقة [2]. هر شهری نیازمند سه گروه آدم است.

اگر سه گروه در هر شهر نباشند مردم آن شهر بهم می ریزند. یکی فقیه عالم با تقوا، دیگری، فرمانده ای حرف او را بشنوند و به طبیب مطمئن نیاز دارند بنابراین وجوب کفایی برای زمانی که بیماری جامعه گرفتار کرده، نیست.

الامام علي «ع»: يجب على الامام أن يحبس الفسّاق من العلماء، و الجهّال من الاطّباء، و المفاليس من الأكرياء [3]

حاکم اسلامی باید علمای فاسق، و پزشکان جاهل و تخصص بایسته را ندارند باید زندانی کند. و در مستدرک حاکم از پیامبر اکرم نقل می کند: من تتطبب و لم يعلم منه طبُّ قبل ذالک فهو ضامن [4]. کسی که در حالی علم پزشکی را نخوانده است، طبابت کند و حادثه بوجود بیاورد ضامن است. بنابراین درمان بیمار بر پزشکان و دیگر پرسنل واجب کفایی است.

---

[1] الکافی- ط الاسلامیة، الشیخ الکلینی، ج ۸، ص ۳۴۵.

[2] تحف العقول، ابن شعبه الحرانی، ج ۱، ص ۳۲۱.

[3] تهذیب الأحکام، شیخ الطائفة، ج ۶، ص ۳۱۹.

[4] المستدرک علی الصحیحین، الحاکم، أبو عبد الله، ج ۴، ص ۲۳۶.